

UZAK DOĞU'NUN DURUMU



ÇİN

Çin ile temas kuran Avrupa devleti Portekiz olmuş ve ticaret amacı ile Çin kıyılarına ilk Portekiz gemisinin gelmesi 1516 da olmuştur. Ondan sonra diğer Avrupalı ticaret gemileri Çin kıyılarına gelmişlerdir. Portekiz'i 1575 de İspanyollar, 1604 de Hollandalılar, 1637 de İngilizler ve 1784 de de Amerikalılar izlemişlerdir. Buna karşılık, Ruslar diğer Avrupa devletlerinden daha avantajlı durumda olmuşlar ve Sibiry'a'da yayılmaya çalışan Rusya, Çin ile karadan komşu olmuştur. Çin ile Rusya arasında sınır konusu ortaya çıkınca, 1689 da Nerchinsk Antlaşması ile, hem sınır düzenlemesi ve hem de sınır ticareti düzenlemesi yapılmıştır. Nerchinsk Antlaşması, Çin'in imzaladığı ilk Batılı anlamdaki antlaşmadır.

Hristiyan misyonerlerin Çine akın etmeye başlaması üzerine, Çin'in yönetimini elinde bulunduran Mançu hanedanı,

1757 de yayınladığı bir emirle, yabancılarla temas ve ticaret noktası olarak sadece Canton şehrini ilân etti ve bunun dışında kalan Çin topraklarında bulunan bütün yabancılar çıkarıldı. Çin İmparatorluğu'nun Avrupa devletleriyle temastan kaçınmasının sebepleri, Çin'in milletlerarası münasebetleri anlayışında bulunmaktaydı. Bir defa, Çin İmparatorları, hiç bir Avrupa Devleti'ni kendileriyle eşit saymamışlar ve Avrupa devletlerine daima yukardan bakmışlardır.

18. Yüzyılda Çin Batı Avrupa'ya benzer bir hayat standardına sahipti. Kişi başına şeker tüketimi ve Avrupa ile kıyaslanabilecek kadar tekstil ürünü imalatı dikkate alınırsa bu devlet 1800'lere kadar dünyanın en zengin ülkesiydi ve dünyanın toplam üretiminin üçte birini kendisi yapıyordu.

Ancak daha sonraları Çin İmparatorluğuna vergi veren komşu ülkeler birer birer yeni yabancı yapılar içerisine katıldı. Nepal 1815'te, Burma 1886'da İngiliz, Vietnam, Laos ve Kamboçya Fransız sömürgesi oldu. Kore Japon etki alanına girdi.

19. yüzyıl geldiğinde, Mançu hanedanının ülkedeki otoritesi zayıflamaya başlamıştır. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Her şeyden önce, ülkenin yönetim sistemi, yüzyıllar boyunca, çeşitli etkilerle, merkezî otoriteyi zayıflatmıştır. Ülkeyi fiilen yöneten Vali'lerdi. Ülke toprakları 18 vilâyet veya eyalete ayrılmıştı ve bunların başında valiler bulunuyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nda da olduğu gibi, valilerin zamanla fiilî otoritelerinin kuvvetlenmesi ve üstünlük kazanması, ister istemez merkezî otoritenin zayıflaması sonucunu vermiştir. Tabii bunda, ulaşım güçlüğü ve iletişim yetersizliği de önemli bir etkendi.

İngiltere'nin Çin ile ticareti, tek açık liman olan Canton üzerinden olmakla beraber, bu ticaret Doğu Hindistan Şirketi'nin tekelindeydi. Bu şirket 1715 de Canton'a yerleşmişti ve herhangi bir İngiliz tüccarının Çin ile ticaret yapabilmesi bu şirketin iznine bağlanmıştı. Ayrıca, bu şirket o kadar etkili bir hale geldi ki, bu şirketin temsilcisini Çin makamları, bütün yabancıların temsilcisi olarak kabul ettiler ve diğer yabancı tüccarlar da Canton'da ticaret yapmak için bu şirketin iznini almak zorunda kaldılar. Mamafih, Canton'daki en geniş yabancı kolonisi de İngiliz kolonisiydi. Doğu Hindistan Şirketi'nin etkinliğinde bu da rol oynamaktaydı.

18. yüzyıl içinde İngiliz endüstrisinin gelişmesi ve İngiliz denizciliği, İngiltere'yi dünyanın uzak noktaları ile daha geniş ticaret münasebetlerine götürmüş ve Çin ile en fazla ilgilenen devlet olmuştur. Canton limanına giren ticaret gemilerinin % 60 ı İngiltere'ye aitti ve İngiltere'yi % 25 oranı ile Birleşik Amerika izlemekteydi. 1832 de Canton'da 7 Amerikan şirketi ile 20 Amerikalı yerleşmiş bulunmaktaydı.

İngiltere hükümeti 1833 yılında, Çin’le olan ticaret tekeli Doğu Hindistan Şirketi’nin elinden aldı..1830’lara gelindiğinde İngiltere Çin’den yıllık 15.000 ton çay alıyordu. Çin, devamlı gelişmekte olan İngiliz tekstil sanayi için büyük bir pazardı. Çin köylüsünün giyimi pamuklu dokumadan ibaretti. Bu sebeple, Çin ile resmî münasebetlere girilirse daha geniş ticaret imkânı elde edilebilirdi. Bunun için de Çin ile diplomatik münasebetler kurmak, yani Pekin’de bir diplomatik temsilcilik açmak, bir elçi bulundurmak gerekiyordu. Lâkin İngiltere’nin Çin’e elçi göndermek için 1839 yılına kadar harcadığı çabalar bir sonuç vermedi ve Çin, bu konuda İngiltere’nin gönderdiği temsilcilerle, görüşmeye bile yanaşmadı.

İngiltere’nin bu çabalarına karşılık Çin’in aldığı bu reddedici tutum, İngiltere’yi Çine karşı zora başvurma yoluna itti.1839 yılında çıkan “afyon sorunu”, İngiltere için gerekli bahaneyi sağladı.

Batılı tacirler, Çin çayı, ipeği, porseleni ve vernikli eşyaları karşılığında bir çok farklı ürün satmalarına rağmen bu takası karşılayamıyorlardı. Bu tüccarlar Çin’de pazarlayabilecekleri bir ürün aramaya başladılar ve buldular; AFYON.

İngiltere, İran ve Hindistan'dan sağladığı afyonları Çin'e satmakta ve bundan çok para kazanmaktaydı. Hatta bazı Amerikalılar da Osmanlı Devleti'nden ithal ettikleri afyonu Çin'e satmaktaydılar. 1832 yılında Çin'e giren afyon miktarı 24 bin sandık kadar ve 15 milyon dolar değerindeydi¹⁴. Bu sebeple, Çin Hükümeti, daha 1729 ve 1800 yıllarında, afyon kullanımını, halkın sağlığı bakımından yasaklamıştı.

Ne var ki, Çin Hükümeti'nin Canton limanında aldığı tedbirler, afyon ticaretinin, kaçak olarak Çin'in diğer kıyılarına yayılmasına sebep oldu. Bu kaçakçılığa Çin'li tüccar da aktif olarak katıldı, çünkü iyi para getiriyordu. Bu durum Çin hükümeti afyon ithalini 1829 yılında bir kere daha yasakladı.

1839 yılında, Çin hükümeti yayınladığı bir kararla, Canton limanındaki bütün gemilerin, ambarlarında mevcut afyonu teslim etmesini istedi. Bütün yabancı gemiler buna uydu. Fakat İngiltere, afyon kaçakçılığının merkezini Hong- Kong'a naklederken, bir yandan da, Çin ile münasebetleri iyi olan Amerikan gemileriyle Canton'dan Çine afyon sokmaya çalıştı.

İngiltere bakımından, aradığı bahane ortaya çıkıyordu. Bu sebeple İngiltere 1839 Ekiminde Çin'e askerî müdahaleye karar verdi. Afyon Savaşı denen İngiltere-Çin savaşı böyle başladı. İngiltere 1840 Martında Çin sularına donanma ve asker gönderdi ve Yang- Tze nehri ağzlarında askerî harekâta başladı. Savaş bir buçuk yıl kadar sürdü.

1842 Haziranında İngiliz kuvvetleri Shanghai'ya ve 1842 Ağustosunda da Nanking'e girdiler. Bunun üzerine Çin barışa yanaştı ve 29 Ağustos 1842 de Nanking Antlaşması imzalandı. Buna göre:

- 1) Canton'da bir İngiliz temsilcisi bulunacak ve bu temsilci Çinli memurlarla serbest bir şekilde müzakereler yapabilecektir.
- 2) Canton'dan başka, Çin'in Shanghai, Amoy, Foochow ve Ning-po limanları da ticarete açılacaktır. Bu limanlarda İngiliz ve Çin tüccarları doğrudan doğruya alış-veriş yapacaklardır.
- 3) Gümrük resmi, kıymet esası üzerinden % 5 olacaktır.
- 4) İngiliz vatandaşları cezaî bakımdan Çin mahkemelerine sevk edilmeyeceklerdir.
- 5) İngiltere, en ziyade müsaadeye mazhar, yani en fazla kayırlan devlet ilkesinden yararlanacaktır. Çin herhangi bir devlete herhangi bir imtiyaz, ayrıcalık tanıyacak olursa, bu ayrıcalıktan otomatik olarak İngiltere de yararlanacaktır.
- 6) Hong-Kong adasının bir kısmında bir İngiliz kolonisi kurulacaktı.



Nanking Antlaşması'nın İngiltere için önemli bir yanı da, şimdi Hong-Kong'u Uzak Doğu'da bir deniz üssü olarak kullanmaya başlamasıydı. İngiltere'den sonra Çin ile ticaretle ikinci durumda olan Amerika da 1844 yılında Çin ile Wanghia Antlaşması'nı imzaladı. Amerika bu antlaşma ile herhangi bir toprak veya üs kazanmadıysa da, Amerikan vatandaşları ve gemileri için çok geniş haklar elde etti. Amerika, yeni açılan beş limanda konsolosluklar açabilecek, Amerikan vatandaşları bu limanlarda ikamet edebilecek, Amerikan vatandaşları, ev, işyeri, hastane, okul, kilise ve mezarlık için yer kiralayabilecek, Çinli memurlar veya hizmetçiler kullanabilecekti. Nanking Antlaşması'nda, afyon kaçakçılığına ait açık bir hüküm olmayıp, sadece İngiliz vatandaşlarının Çin'in gümrük kanunlarına ve diğer yasalara saygı göstereceği belirtilmiş iken, Wanghia Antlaşması, ile Amerika, kaçakçılara ve afyon ticaret ve kaçakçılığına destek vermemeyi taahhüt etmekteydi.

Fransa da, yine 1844 yılında Çin ile Whampoa Antlaşması'nı imzalayarak aynı hakları elde etti. Amerika ve Fransa, yaptıkları antlaşmalarla, ayrıca misyonerler hakkında da bazı ayrıcalıklar ve haklar elde ettiler.

Çin bu devletlerle bu antlaşmaları imzalarken, bir güçlük göstermedi. Zira, İngiltere'nin karşısına, diğer iki devleti rakip olarak çıkarmak ve bunları birbirlerine kapıştırmak gibi bir taktik gütmekteydi. Fakat bu taktiğin yanlış olduğunu anlaması için, fazla zaman geçmeyecektir.

Afyon savaşı ve Çin limanlarının yabancılara açılması, Mançu hanedanına karşı bir muhalefet ve hoşnutsuzluk doğurdu. Bu hanedanı yıkmak ve yerine Ming hanedanını getirmek için bir takım gizli dernekler kuruldu. Bu atmosfer içinde Hung Hsiu-ch'iiian isimli bir Çinli tarafından yeni bir din ortaya atıldı. Bu din, Konfüçyüs mezhebi ile Protestanlığın birleştirilmesinden meydana geliyordu ve Tanrıya Tapanlar adını taşıyordu. Hung başlangıçta herhangi bir siyasal amaçla hareket etmemiştir. Kendisini bir dinsel kurtarıcı olarak görüyordu ve Çin halkını kurtarma görevinin İlâhî bir vahiyle kendisine verildiğini söylüyordu.

Hung'un bu yeni dini, özellikle Mançu hanedanına karşı mücadele eden dernekler tarafından desteklenerek siyasal bir nitelik kazandı ve aynı zamanda da taraftarları ve destekleyenleri birdenbire çoğaldı. Canton'dan başlayan hareket giderek ülkenin diğer yerlerine de yayılmaya başladı.

T'ai P'ing'lerin ayaklanması, 1851 de Shantung'da, 1854 Shanghai'da ve 1855 de de Yunnan Müslümanlarının ayaklanmalarına sebep oldu. Çin'in iç durumu iyice karıştı.

T'ai P'ing ayaklanmasından yararlanmak isteyen İngiltere ve Fransa, ilk önce Canton'daki Çin hükümeti temsilcisine başvurup, Nanking ve Whampoa antlaşmalarının genişletilmesini istediler. Temsilci bu isteği reddetti. Fakat 1856 yazında bir Katolik papazın Çinliler tarafından öldürülmesi ve Arrow isimli bir İngiliz gemisinin de tutuklanması ve bu iki devletin de karşı tedbirlere başvurması üzerine Canton'da karışıklıklar çıktı. Bunun üzerine, İngiliz ve Fransız donanmaları 1857 Aralık ayında şehri topa tuttular ve Çin temsilcisinin de sarayına giderek temsilciyi esir aldılar. Bu zorlamaya rağmen Çin hükümeti yine de direndi.

1858 Mayısında İngiliz ve Fransız donanmaları Pe-chili körfezine gelince Çin korktu ve görüşmelere yanaştı. Çünkü, İngiltere ve Fransa Pekin'e çok yaklaşmışlardı.

Görüşmeler sonunda 26 Haziran 1858 de İngiltere ve 28 Haziran 1858 de de Fransa ile Tien-tsin antlaşmaları imzalandı. Bu antlaşmalarla Çin'in 11 limanı daha ticarete açılıyordu. Ticaret gemileri Yang-tze nehri üzerinde Hankow' a (bugünkü Wuhan) kadar gidebileceklerdi. İngiltere, Yang-tze nehri üzerindeki üç limanla da ticaret yapma hakkını kazanıyordu. Yani, İngiltere Yang-tze vâdisine yerleşmek için çok önemli bir adım atmış olmaktaydı. Fransa ise, daha güneyle ilgilenmiş ve Formosa'yı (bugünkü Taiwan) kendi ticaretine açtırmıştır.

Çin hükümeti, antlaşmaları imzalamakla beraber, bunların onay işini sürüncemede bırakarak oyalama yoluna gitti. Aylarca bekledikten sonra, antlaşmaların Çin tarafından onaylanmadığını gören İngiltere ve Fransa, uzun bir askerî hazırlıktan sonra, 1860 Ağustosunda, yine Pe-chili'ye büyük bir donanma ve asker gönderdiler. Ekim ayında İngiliz ve Fransız kuvvetleri, Pekin'e girerek İmparatorun sarayını topa tutup ateşe verdiler. İmparator Pekin'den kaçtı. Fakat bu seferki darbe İmparator için ağır olduğundan, İngiltere ve Fransa ile uzlaşmaya yanaştı ve 25 Ekim 1860 da imzalanan Pekin Antlaşması ile Tien-tsin antlaşmaları onaylanıp yürürlüğe kondu.

Pekin'de diplomatik temsilcilerin bulunmasının sağlanması ve Tien-tsin antlaşmalarını diğer hükümleri ile, Çin, kâğıt üstünde Avrupa'ya tamamen açılmış sayılabilirdi. Fakat pratikte böyle olmadı. Zira, T'ai-P'ing'ler bütün Yang-tze vâdisine egemen oldukları gibi, Nanking'de de bir hükümet kurmuşlardı. Ayrıca yabancı ticaretine de karşıydılar. Şimdi, 1858 antlaşmalarının uygulanabilmesi için, İngiltere ve Fransa bunlara karşı da harekete geçmeye karar verdiler. Pekin hükümeti de kendilerini destekledi ve 1862 yazında harekete geçen ortak İngiliz-Fransız-Çin kuvvetleri, oldukça uzun muharebelerden sonra, 1864 Temmuzunda Nanking'i ele geçirdiler ve Yang-tze vâdisini de T'ai-P'ing'lerden temizleyerek bunları dağıttılar. Çin'in Avrupa'ya açılmasının önündeki son engel de bu surede ortadan kaldırılmış oldu.

JAPONYA'NIN BATI'YA AÇILMASI

Amerika Pasifik Okyanusuna çıkıp Uzak Doğu, özellikle Çin ile temasa başladıktan sonra, yine ticarî sebeplerle Japonya'ya ilgi duymaya başlamıştır. Amerika'nın Çin ile ticaretinin artması, buharlı gemilerin ortaya çıkması ve bu gemiler için kömür istasyonları ihtiyacı, Amerika'nın Japonya'ya ilgisini arttırdığı gibi, 1820'lerden itibaren Amerikalı balıkçıların Japonya'nın kuzey sularında artan bir şekilde balina avcılığına başlamaları da, Japonya'ya olan ilgiyi arttırmıştır. Bundan dolayı, 1845 yılında bir Kongre üyesi, hükümetten, Japonya ve Kore'ye elçi gönderilmesini, eğer bu iki ülke Amerikan elçisini kabul etmezse, silâhlı müdahalede bulunulmasını istemiştir. Bunun üzerine Amerikan hükümeti 1846 yılında, Komodor Biddle'ı Japonya'ya göndermiştir.

Biddle Yedo (Tokyo) koyunda, imparator ile görüşmek için on gün beklemiş ise de, kendisine, imzasız ve tarihsiz bir mektupla, hemen çekilip gitmesi ve bir daha da gelmemesi bildirilmiştir. Amerika, 1849 ve 1851 yıllarında iki teşebbüs daha yapmış ise de, bunlardan da bir sonuç alamamıştır.

1842 yılında gerçekleştirilen, ekonomi odaklı Tenpo reformları Japonya'yı ileri taşımakta başarısız oldu.

Tuğamiral Matthew Perry, 1853 yılında ABD Başkanı Millard Fillmore imzalı bir ticaret anlaşması teklifiyle Japonya'nın Edo kıyılarına ulaştı. Limanların açılmaması durumunda, getirdiğı dört savaş gemisiyle ülkenin kıyılarını top ateşine tutmakla Japonya'yı tehdit eden Perry, bir yıl sonra dönme sözüyle geri çekildi.

1856 yılında ABD ile Harris Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma 8 Japon limanını ABD'ye açmakla kalmayıp, ABD'ye «en ziyade müsadeye mazhar ülke» statüsü ile avantajlar veriliyor, silah ticaretinin önü açılıyor ve ABD vatandaşlarına Japonya'da kendi ülkelerinin kanunlarına göre yaşama hakkı veriliyordu.

Harris Anlaşması ile başlayan modernleşme sürecine karşı başlayan Samuray isyanları 1868'e kadar sürdüler.

Amerikan İç Savaşı'ndan kalma silahlarla şogun'un ordularını mağlup eden samurayların bazıları, feodal düzenlerini ve kuvvetlerini kısa bir süre daha korumayı başarmalarına rağmen sayıca azaldılar.

Görülüyor ki, Japonya, Çin'den daha kısa bir sürede Batı'ya açılmıştı. Fakat bu açılmanın Japonya üzerindeki tepkileri, Çin'inkinden çok farklı oldu. Japonya, Batı'nın sömürsünden yakasını kurtarmanın en iyi yolunun, Batı metodlarını benimseyip, Japonya'nın bir an önce Batı düzeyine çıkması olduğunu gördü ve bu yolda çaba harcadı. Fakat Batı'ya açılma, Çin'de olduğu gibi, ülkeyi bir on yıl sürecek bir iç düzensizlik ve karışıklığa sevk etti.

Açılmadan sonra ülkede iki görüş ortaya çıktı. Birincisi, yabancı düşmanlığı, jo-i denen “barbarların kovulması” eğilimi; diğeri de İmparatorun otoritesini kuvvetlendirmek, dolayısıyla Şogun'un otoritesini kırmak isteyen akımdır. Özellikle, 17. yüzyılın başlarından beri Şogun'luğu elinde tutan ve aynı zamanda Japonya'yı “barbarlara” açan Tokugawa ailesi, eleştiri hedeflerinin başında geliyordu. Bu sbeep her iki görüş de Şogun'a cephe alıp, faaliyetlerini, onun mutlak otoritesini yıkma amacına yönelttiler.

Bu durum karşısında, Kyoto'da oturan İmparator da, ilk defa sessizliğini bozup, Şogun'a cephe aldı. Bu mücadelede yeni bir unsur da ortaya çıktı. Bunlar Rönin denen, Daymiyo'ların hizmetinden ayrılmış askerler, yani Samurayi'lerdi. Bunlar da Şogun'a karşı mücadeleye başladılar.

Ülke, İmparator'u destekleyen daimyolar ve samurayları ile Şogunluk düzenini destekleyen derebeylikler arasında ikiye bölündü.

Şogunluk başkenti Edo, Temmuz 1868'de İmparatorluk kuvvetlerine yenik düştüğünde savaş sona erdi. Şogunluk ile beraber düzinelerce gelenek taraftarı daimyonun ve samuray kuvvetlerinin kaybından ötürü modernizasyonun önü açılmış oldu.

Savaşın bitimin ardından İmparator Meiji ülkenin ilk anayasasını imzaladı. Anayasa bir yıl sonra geri çekilmesine rağmen çok önemli değişikliklerin önünü açmış oldu.

Daimyoluk makamının otoritesi sarsıldı, Şogunluk ve Samuraylık kaldırıldı, zorunlu askerlik ve zorunlu eğitim getirildi, devletin yargı ve yasama organları kuruldu, yönetim merkezileşti. Japonya izolasyon politikasını sonlandırarak yabancı yerleşimine ve ticaretine kendini tamamiyle açtı.

Bunda İmparator Meiji döneminin reform hamleleri rol oynadığı kadar, gerek yeni İmparator ve danışmanları, gerek Daymiyo'lar gördüler ki, Batı'nın teknik üstünlüğü karşısında Japonya bir şey yapamaz ve ülkenin kalkınması için de, Batı tekniğinin ve metotlarının öğrenilmesi gereklidir. Onun içindir ki, Şogunluğun sona erdirilmesine rağmen, Şogun'un Batılarla temas politikası bundan sonra da devam ettirildi.

İmparator Mutsuhito ve Şogunluğun ortadan kaldırılmasıyla birlikte, Japonya'nın tarihinde "çağdaşlaşma"nın, hızlı bir kalkınma ve Batılılaşmanın en büyük hamlesini teşkil eden ve Meiji Restorasyonu denen, "aydın hükümet" dönemi başlamıştır.

1869'da başkent Kyoto'dan Edo'ya taşındı, Edo'nun adı daha sonra Tokyo olarak değiştirildi. 1871'de kültürel ve diplomatik komiteler Avrupa'ya ve Amerika'ya gönderildi. Ticaret anlaşmalarının yeniden görüşülmesi başarısız olsa da, Japonya'nın ilk müzesinin açılması gibi kültürel devrimlerin önü açıldı. 1872'de ilk tiyatro açıldı, 1873'te ise Miladi takvime geçildi ve Hristiyanlık üzerindeki yasak kaldırıldı.

Çin ile Japonya'nın Batı'ya açılmasının etki ve sonuçları, bu iki ülkede, birbirinden çok farklı ve zıd olmuştur. Japonya'nın Batı'ya açılması, bu ülkede kısa zamanda köklü değişikliklere ve hızlı bir şekilde kalkınmaya sebep olduğu halde, Batı'ya açılma olayı Çin'de esaslı bir gelişme sağlayamamıştır. Bu iki farklı durum ve sonuçta, Çin halkının zihniyeti, kültürlü sınıfı meydana getiren memurların davranışı ve genel olarak iç politika şartları önde gelen bir rol oynamıştır.

Bu üç unsuru şu şekilde açıklamak mümkündür; Çin halkı, yabancıların teknik üstünlüğünü kabul etmekle beraber, onları daima küçük görmüş ve tepeden bakmıştır. Bunda, eski ve büyük bir uygarlığa sahip olmanın gururu çok etkili olmuştur. Çin halkı, eski geleneklere Japonlardan daha fazla bağlı kalmıştır. Konfüçyanizm de bunda rol oynamıştır. Bu felsefe Çin halkına, maddî gelişmeden ziyade, manevî ve uhrevî dünyanın esas olduğu fikrini yerleştirmiş, iç âlemi dış dünyadan daha önemli sayılmıştır. Son zamanlarda, statükonun en yüksek düzen olduğu ilkesini de kabul etmeye başlamıştı. Bundan dolayı, Japon milletinin askerlik ruhuna ve sert karakterine karşılık, Çin milleti daima huzur ve barışı tercih etmiştir. Değişiklikten hoşlanmamış, mevcut ile yetinmeyi ve tatmin olmayı bir yaşam ilkesi haline getirmiştir.

Yabancı düşmanlığı ve yabancılara karşı nefret, klâsik Çin kültürü ile yetişmiş olan kültürlü sınıfın, yani Mandarin'lerin de başlıca özelliğini teşkil etmiştir. Halbuki Batı teknolojisinin benimsenmesinde, Çin halkına öncülük edebilecek sınıf buydu. Bu sınıfın da geleneklere sınıksı bağlı kalması, yeniliklerin ve yenileşmenin yolunu kapamıştır.

1875 ten 1908'e kadar Mançu tahtını, iktidar hırslısı muhteris bir kadın olan Tz'u-Hsi (Çu-şi) işgal etmiştir. Bu İmparatoriçenin bütün endişesi Mançu hanedanının iktidarını korumak olmuş, başka bir şey düşünmemiştir. Çin klâsiklerini iyi hazmettiği söylenen bu kadın da geleneklere bağlı, koyu bir yabancı düşmanıydı. 1899-1900 deki, yabancı düşmanlığı hareketi olan Boxer Ayaklanması'nı da Tz'u-Hsi kışkırtmıştır.

JAPONYA'NIN GELİŞMESİ

Şogunluğun ilgasından sonra İmparatorun ilk işi, Kyoto'dan, şimdi Tokyo ("Doğudaki Başkent" demektir) adını almış olan Yedo şehrine taşınmak olmuştur.

İmparator Mutsuhito'nun 1868 den itibaren başlayan dönemine Meiji Dönemi veya **Meiji Restorasyonu** denir. İmparator 17 Nisan 1868 de beş maddelik bir ferman (Charte) yayınladı. Buna göre: Bir Danışma veya Müzakere Meclisi kurulacak ve alınacak bütün tedbirlere kamu oyu karar verecekti. Alınacak ekonomik tedbirler, halkın bütün tabakalarında tartışılacaktı. Eski'nin anlamsız ve bağınaz âdetlerine son verilecekti. "İmparatorluğu sarsılmaz bir şekilde inşa etmek için", dünyanın her tarafında akıllı ve yetenekli adamlar aranacaktı.

İmparator, ilk danışma meclisini de daymiyolardan kurmuştu. Fakat bu meclisin köklü reformlara yanaşmadığını görünce, meclisi feshedip, yönetimi ve reformları kendi eline aldı. Bunun için de, veliahdı Başbakan yaptığı gibi, bakanlık sayılabilecek yedi yönetim biriminin başına da diğer prenslerle, Saray'a mensup asilleri getirdi. Önemli memuriyetlere de hep yenilik taraftarlarını tayin etti. Danışma Meclisi'ni dağıttıktan sonra da, Okubo, Kido, Goto, Yamagata, İto ve Inouye gibi Batılılaşma taraftarlarından meydana gelen ve kedisine bağlı küçük bir danışman grubu oluşturdu. Bunlardan İto ve Inouye, Choshu ailesindendi. Bundan sonra, devlet memurları, idari, adlî ve malî olmak üzere üç kısma ayrıldı. Derebeylik mahkemeleri kaldırılıp, yerine devlet mahkemeleri kuruldu. Ülke 47 vilâyete ayrılarak, her vilâyetin başına bir vali tayin edildi. Vergi işleri düzenli esaslara bağlandı.

Devlet ve yönetim sistemindeki en önemli değişiklik ise, 1871 Ağustosunda derebeylik sisteminin kaldırılmasıydı. Daymiyo sınıfı dağıtılarak, toplum sınıfsız bir hale getirildi. Daymiyoluğun kaldırılması, aynı zamanda bunların topraksız kalması demek olduğundan, topraklarını kaybeden daymiyolara, devletten yıllık bir maaş bağlandı. Bu maaş da devlet hâzinesine ağır gelince, 1876 da bu maaş esası da kaldırıldı ve böylece daymiyolar, geçimlerini sağlayabilmek için devlet hizmetinde memur olarak çalışmaya başladılar. Bu duruma tepki olarak bazı daymiyolar ayaklandılarsa da, bu ayaklanmalar 1877 de kolaylıkla bastırıldı. Sosyal reform bu şekilde gerçekleştirildi.

Derebeyliğe son verilmesi, Japonya'yı askerî güçten yoksun bırakıyordu. Bu boşluğu doldurmak ve düzenli bir ordu kurmak için, 1873 Ocak ayında çıkarılan bir kanunla mecburî askerlik sistemi getirildi.

Kültür işlerine de büyük önem verildi. 1872 de çıkarılan bir kanunla, kadın ve erkek her Japon için ilk öğretim mecburiyeti getirildi. Kültür reformu basın alanında da etkilerini gösterdi. 1871 de Japonya'da ilk günlük gazete yayınlandı. 1875 de gazete ve dergilerin sayısı 100 ü buluyordu.

Bu reformlar yapılırken, bir yandan Avrupa'ya öğrenci yollanmaya başlandı. Yenilikçi Kido, 1873 yılında Avrupa'ya yaptığı bir geziden sonra İmparator'a verdiği bir raporda, Japonya'da demokratik müesseselerin ve anayasalı bir rejimin kurulmasını tavsiye etti. Bu tavsiye, yenilikçiler arasında görüş ayrılığı doğurdu.

Demokrasiye aleyhtar olanlar, Japon halkının henüz bu düzeye gelmediğini söylüyorlardı. imparator da bu görüşü benimsedi. Fakat demokrasi fikri de günden güne yayılarak, bir liberal muhalefet belirdi. Liberallerin etkisiyle İmparator, 1878 yılında il genel meclislerinin kurulmasını kabul etti.

Bu demokratik ve liberal gelişmeler sonucu imparator nihayet anayasalı bir rejimin kurulmasını kabul etti ve 11 Şubat 1889 da 76 maddelik ilk Japon anayasası yayınlandı.

Japonya'nın ekonomik alandaki gelişmeleri, diğer alanlardakinden çok daha hızlı oldu. 1870 yılında, Tokyo ile Yokohama arasında ilk demiryolu yapımına başlandı. 20 yıl sonra Japonya, 7.200 kilometrelik demiryolu sistemine sahip bulunuyordu.

1870 de Japonya'nın 17.000 tonluk ticaret filosu varken, bu miktar 1896 da 128.000, 1904 de 6000.000 ton oldu. 1869 da ilk telgraf şebekesi ve 1890'da da telefon şebekesi kurulmaya başlandı. Sanayiın kalkınmasında devletçilik büyük rol oynadı. Yabancı sermayeden yararlanma yoluna gidilmedi. Çünkü, Japonya, askerî gücün de dayanağı olan sanayii, yabancı sermayeye bağlamak istemedi.

1868-1898 arasındaki otuz yıllık dönemde Japonya, sahip olduğu 2.190 fabrika ile Asya'nın en büyük endüstri ülkesi oldu.

Gerek sosyal, gerek ekonomik kalkınmada, Japonya yabancılardan faydalanmamış değildir. Yalnız, bunun için yabancı sermayeye değil, yabancı uzmanlara başvurmuştur. Fakat, yabancı uzmanlara da uzun süre bel bağlamamak için, onların yerini alacak uzman ve teknik adamları da yetiştirmesini bilmiştir.

1 Temmuz 1890 da Japonya'da ilk seçimler yapıldı ve Diyet de ilk toplantısını 25 Kasım 1890 da yaptı.

İçeride yaptığı sanayileşme ve sosyo-kültürel adımlarla güçlenen Japonya 500 mil güneyinde bulunan Bonin adalarını Amerika 1873 de yaptığı bir anlaşma ile aldı. Japonya bundan sonra Ryukyu adalarını 1879 da ilhak etti. Japonya, Rusya'yı özellikle Sakahalin'den çıkarmak için çok uğraştı. Fakat başaramayacağını anlayınca, 1875 de yaptığı bir anlaşma ile Sakhalin adasını tamamen Rusya'ya ter kederken, Rusya da Kuril adalarını tamamen Japonya'ya terk etmeği kabul etti.

Japonya, devletlere ne kadar Batılılaştığını göstermek için 1882 de kıyafet reformu yapıp, Avrupa elbisesini kabul etti. Fakat yine de devletleri ikna edemedi. Avrupa devletleri, Japon mahkemelerinin, yabancıların davalarına bakabilmesi için, yabancıların duruşmalarına yabancı yargıçların da katılması şartını ileri sürdüler. Bu ise Japon halkının çok daha şiddetli tepkisine sebep oldu. Neredeyse ayaklanma çıkacaktı. Bununla beraber, Japon hükümeti de, adlî kapitülasyonlardan kurtulmak için çağdaş bir adalet sisteminin kurulması gerektiğini kabul etti.

Bir Fransız hukukçusunun yardımı ile 1880 de çağdaş bir Ceza Kanunu kabul edildi. 1890'da Alman modeline göre bir Ticaret kanunu kabul edildi. Japonya'nın bu alandaki Batılılaşma çabaları üzerine, ilk adımı İngiltere ve Amerika attı. 1894 de bu devletlerle yapılan anlaşmalarla, kapitülasyon niteliğindeki ayrıcalıkların 1899 yılında kaldırılması kabul edildi. Onların arkasından 1895 de Almanya ve Rusya, 1896'da Fransa ile yapılan anlaşmalarla adlî kapitülasyonlar kaldırıldı ve Japonya aynı zamanda gümrük serbestisine kavuşabildi.

Japonya - Çin Savaşı

Ekonomi ve askeri teknoloji bakımından hızlıca ilerleyen Japonya, gözünü Kore'ye çevirdi.

Kore Japonya'nın eski haline benzer bir vaziyette olup, aynı reformlardan faydalanamamıştı. Kore'yi elde etmenin ekonomik açıdan fayda getireceğini düşünen Japonya, aynı zamanda coğrafi yakınlıktan ötürü Kore'yi "kalbine tutulan bir bıçak" olarak görüyor ve bu tehdidi sonlandırmak istiyordu.

Kore'nin Çin'in Qing İmparatorluğu'na bağlı özerk devletliğini Kore içinde destekleyen tek siyasi grup olarak kısmen zayıf Muhafazakârların kalmasından ötürü bu statü sallantıdaydı.

Japonya'nın, Kore'li reformistlerin ve Batılı kuvvetlerin baskısıyla imzalanan Tientsin Anlaşması'na göre Çin, Kore'de asker bulundurmamak istediğinde Japonya'nın onayını almak zorunda bırakıldı.

1894'te çıkan "Donghak Köylü İsyanı" sebebiyle Çin, Kore'ye 2800 askerlik bir yardım kuvveti gönderdi; fakat Japonya'yı haberdar etmeyerek Tientsin Anlaşması'nı ihlal etmiş bulundu.

Japonya, Kore'nin tamamıyla Çin'in eline geçmesinden korkarak Kore'ye 8000 askerlik bir çıkarma yaparak ilk çatışmaları başlattı. Kore Kralı Gojong'u tutuklayan Japonların kurduğu yeni hükümeti Çin tanımadı ve savaş tam anlamıyla 25 Temmuz 1894'te başladı.

Japonya'nın askeri teknoloji bakımından üstünlüğü sebebiyle oldukça kısa süren savaş sona ermeden, Japonya Tayvan'ı da istila etti ve himayesi altına aldı.

Savaş Shimoneseki Anlaşması'yla resmen sonlandı. Japonya, Batılı kuvvetler tarafından elde ettiği toprakların çoğundan vazgeçmeye zorlansa da Tayvan'ı kontrolü altında tutarak Emperyal bir devlet statüsüne erişmiş oldu.

Japonya'nın Kore üzerinde kurduğu yeni otorite ve üstün bir deniz kuvveti olarak kendini ispatlayışı 1904'teki Japon-Rus savaşına doğrudan sebebiyet verecektir.